

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Iacobi Philippi Tomasini Sancti Georgij ab Alga Venetiarum Canonici Secularis De Donariis ac Tabellis Votivis Liber Singularis

Tomasini, Giacomo Filippo

Vtini, 1639

XXIV. Agricolarum, & Villicorum Vota.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13253

esse qui Palemon à Græcis, & Portumnus latinis dictus est. Huic Nautæ reduces à suis navigationibus sacrificarunt.

in Vastum & miraculosum Neptuni apud Atlantes Templum centum Nereides Delphinis insidentes ornarunt, magni Platonis indicio. Canopum Menelai olim nauarchum inter sidera locatum Egyptij adorabant.

Plutoni præterea Inferorum Deo periculum maris qui euaserant Vota posuerunt. Quale in Hispania ad Castra Vicelliana Medelin.

PLVTONI
DEO. IN. LOCO
SVB TERRA. COND
PERICVLO. OCEANI
LIBER. ARAM. POSV
IT. FAB. VICELLA
NVS. EX. VOTO

Tempestati etiam Deæ: cui M. Marcellus à periculo navigationis in Corsicam & Sardiniam liberatus Ædem extra portam Capenam Cal. Iulij dedicauit. De qua Ouidius in Fastis:

*Te quoque, Tempestas, meritum delicta fatentur,
Cum penè est, Corsis, obruta puppis, aq. is.*
Ita Mineruæ Diomedes apud Mothonem Peloponnessi ciuitatem, quod ipsius auxilio sedata esset ventorum tempestas, delubrum ædificasse dicitur. Pausanias refert & Iouem à Lacedæmonijs cultum Euanemi cognomento, à prosperis ventis ducta appellatione.

CAP. V. T. XXIV.

Agriculturarum, & Villicorum Vota.

Mortalium innocentissimi, qui suis laboribus honestissimum vitæ lucrum sine ullius iniuria sectantur, quum nullius propè rei magis quàm bouis indigi viderentur, Marti Sil-

uano

nano pro huius animalis valetudine annum Votum faciebant: & soli quidem Viti, ut Cereri mulieres, quemadmodum ad Iuvenalem obseruauit Autumnus. Cuius rationem integram reliquit Cato de Re Rustica cap. 83. ubi iteratò rem diuinam appellat. Martem verò *Siluanum* orientalem in duorum aut plurium agrorum interfinio Iosephus Scaliger intelligit suis ad Festum notis. De quo in Epodis Lyricus:

Pater Siluane tutor finium.

Siluanus autem præcipuus inter Deos rusticos, à *Siluis* nomen sortitus, ab agrorum cultoribus summopere colebatur; cui præcipuè pro pecorum valetudine, & agrorum fertilitate porcum immolabant. Quem morem tetigit Iuuenalis Satira VI.

———— *Cedere Siluano porcum.*

Et Poeta Venusinus ad viuum expressit Lib. II. Epist.

*Agricola prisce, fortes, paruoq; beati
Condita post frumenta leuantes tempore festo
Corpus, & ipsum animum spe finis dura ferentem
Cum socijs operum, & pueris & coninge fida
Tellurem porco, Siluanum lacte piabant.*

Hinc Tibullus Lib. II. Eleg. V.

Lacte madens illic superat Pan ilicis umbra.

Item, Lib. I. Eleg. X.

Hostiaq; è plena rustica porcus hara.

Quæ postrema verba mihi magis arrident, quàm quæ in nonnullis libris *Mystica porcus hara*. Sic enim Ouidius Lib. III. Amorum.

———— *& humili victima porcus hara.*

Huius vestigium refert vetusti marmoris inscriptio sequens:

SILVANO. SACRVM. SODAL
EIVS. ET. LARVM. DONVM. POSVIT
TI. CLAVDIVS. AVG. LIB. FORTVNATVS
A. CVRA. AMICORVM

Expressiùs altera:

V 2 SIL-

S I L V A N O
 S A N C T O . S A C R O
 L I A R V M . C A E S A R I S
 N I E T . G O L L E G I . M A
 G N I . C N . T V R P I L I V S
 T R O P H I M V S . V O T O
 S V S C E P T O . A R A M
 D E . S V O . D . D

Rem ipsam ob oculos ponit elegantissimum marmor niueum,
 cuius typum in humanitatem Viri Cl. Io: Baptistæ Casalis No-
 bilis Romani libens transferimus:
 Hanc Tabulam Romæ quondam fuisse Horatij della Valle
 I. C. discimus ex Gruteri Inscriptionibus, ubi hæc eius descri-
 ptio.

*Stat hic Silvanus inter quercum, &
 palmam altera manu falcem putatoriam
 habens, altera ramum, cuius ex-
 tremo nescio an nux pinea emineat.
 A dextris, ad altare tibicen canit ad-
 stantibus duobus alijs.
 A sinistris, duo item astant, quorum hic
 nescio quid vasculi utraq; manu
 capiti impositum sustentat: Ille
 porcam ducit tergum vittatam
 subscribitur.*

SACRVM . S A N C T O . S I L V A N O . A V G . V O T O .

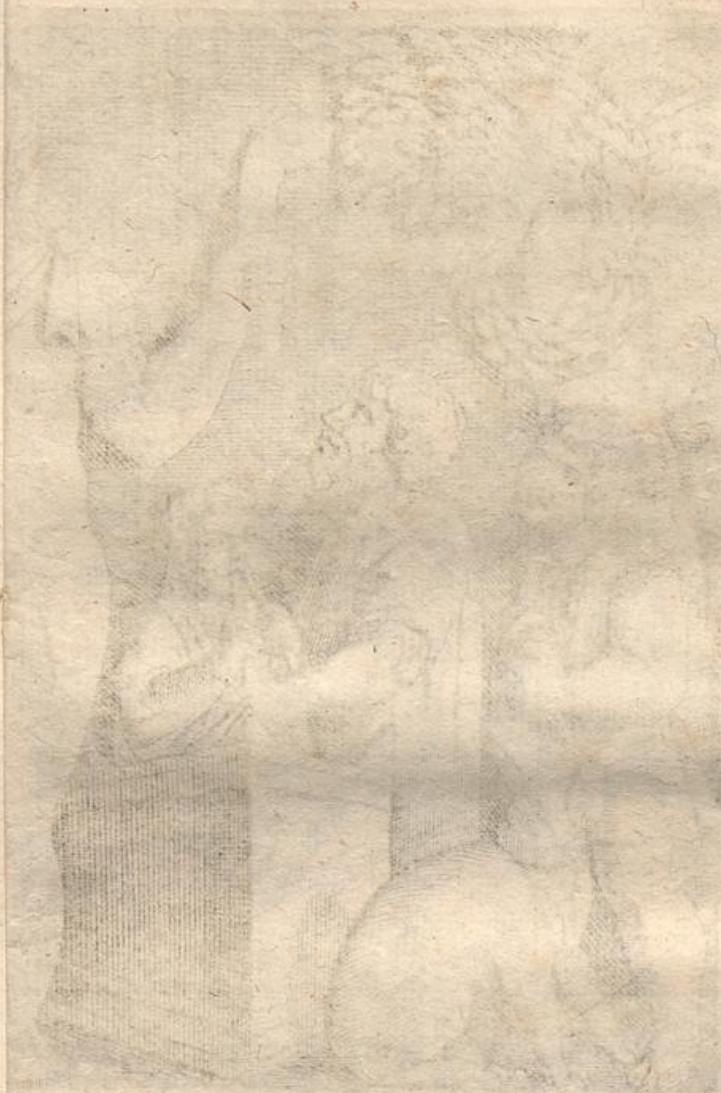
S V S C E P T O . E X . V I S

Ita ille, qui magno hinc operi à Iosepho Scaligero laborio-
 sè inchoato, & à Grutero feliciter confecto, symbolam con-
 tulit. Sed

non vidisse satis, iuvat usq; morari

SACRVM . SANCTO . SILVANO . AVG . VOTO . SVSC . EX . VIS

... SACRAM. S. VINC. TO. S. I. T. A. M.

ac singula dispicere. Tabula est marmorea duos ferè palmos alta, sesquipalmum lata, cuius dorso quatuor insculptæ sunt cauernulæ, quibus dubio procùl parieti appendebatur. Icones symmetria & habitu argumento rudiori decorè conueniunt. Aræ astant vouentes tunicati & incompti, quam sacra facturus solemnifacriiijritu ad dexteram conuersus dextera manu tangens erecto vultu preces fundit, Ianum & Vestam, qui in omnibus factis præcipua numina erant, atq; in Votis concipiendis primum compellabantur, obsecrans ut per eos aditus ad cætera pateat, Iouis Opt. Max. inuocatione, de more adiecta. Interim agrestis puer ponè quadratam aram distentis buccis geminam tibiam inflat, ne quid infaustum exaudiretur, cuius generis expressius, ambiente genas ad canentis robur habena, tibia duplex decenter perforata conspicitur in effigie statuæ æneæ pedem altæ, quam è Cl. Viri Iacobi Gaffarelli Museo mihi aliquando communicauit Io. Rhodius.

Antiquos autem magno nisu fistulam inflasse, non leuem mihi præbet suspicionem, quod apud Festum inter veteres Grammaticos facile primum *Flator* idem sit quod Tibicen. Aræ adstat alius puer loro canem trahens venaticum, quod animalis genus in sacris mactatum primitus constat. Ex aduerso vitatum (ut apparet) Porcum, veluti Siluano sacrum, minister litandum tenet, ponè quem villicus pilam ceruice gerens tundendis frugibus, quæ immolandæ erant. In medio Siluanus est, Forma reliquis conspectior inter Deos rusticos & domesticos habitus, quem ipsæ Inscriptiones vnum è Latinis manifestant. Rectè nudus est, relicta apud Herulem veste, cum eius vindictam effugeret. Capitis velamen certè obscurum est. Coronam è ferula & lilijs ei tribuit Virg. Ecl. 1.

Veni, & agresti capitis Siluanus honore
Florentes ferulas & grandia lilia quassans.

Pinu coronatum è tabulis quibusdam Romanis suspicatus fuit Gruterus: sed pineum fortè conum cupressi loco transmisit, quic eas viro optimo communicauit. Arbores utrinq; sitæ ad-

mo-

modum mihi dubiæ. Palmam & Quercum Gruterus censet.
Nec male. Vtraq; enim æternitatem notat, cui fortassis vo-
uens tabellam sacrauit. Retusam is falcem dextra tenet siluis
cadendis, sinistra ramum folijs viduatum; de quo Gratius in
Cynegeticis.

inculto Siluanus vermite gaudens;

è quo eupressi nuces surgunt, cuius ille primus sationem insti-
tuit; quidquid de pinea aliquando fructus forsan similitudine
seductus censuerit Smetius vir doctissimus. sic enim Poëta
1. Georg.

Et teneram ab radice ferens Siluane cupressum.

Quod autem Siluano diuini olim honores collati, causa non
fuit planè nulla. Agricolaë quippe ut aruorum ac finium do-
minum colebant; Ciues ut matronalis pudicitiaë insidiatorem;
omnes verò ut coniugis conseruatorem: nec Meursio Critic.
P. 2. Lib. 11. c. 1. diuersus est à Marte Siluano Picumno, cui
veluti Deo coniugali in puerorum natalitijs lectus in ædibus
sternebatur. Inde varia encomiorum serie apud priscos, Do-
minus, Geminus custos, Salutaris, Domesticus, Dendropho-
rus, Littoralis, Cælestis, Augustus, Sacer, Sanctus; & Sanctif-
simus, Adiculas, Tempa, Signa, Collegia, Aedituos, Culto-
res, Sodales, Sacerdotes, Antistites meruit, & solemnia sibi
Vota Cal. Martij Romæ instituta. Inter alia insigne huius
Elogium habes.

SACRVM. SANCTO. SILVANO. AVG. VOTO. SVCC. EX. VIS.

Qui Votum hoc Liberti cuiusdam pro salute Augusti susce-
ptum putant Viri Antiquitatum notitia clari ita explicant.
Sacrum Sancto Siluano Augusti voto successit ex visione. Nec dubito, quin
hoc sensu accipiam S. S. S. in veteris Statuaë fragmento ele-
ganti, cuius typum Illustris. Cassiani à puteo Equitis benigni-
tati debeo: cum apertè satis id commonstret Romæ in Aedibus
Eminentissimi Cardinalis à Balneis conspicuaë magnitudinis ac
vetustatis marmoreum Siluani Signum sustinens stylobata,
quam viri optimi Gabrielis Nauclei cura delineatam damus.

At

At verò ne in re obscura quidquam gratis obtruderem, alios ingenio ac eruditionis fama præcellentes hic audire volui. Consultus inter eos Ioh. Galuanus V. Cl. & rerum antiquarum diligens indagator adducta modo verba sic interpretabatur. *Sacrum Sancto Siluano Augusto voto suscepto ex visu, vel viso.* Siluano enim Augusti epitheton quandoq; additum non minus, quam Apollini, alijsq; numinibus, iam in confesso censet. Gruteri verò auctoritate *suscepto* legendum affirmat, quod *susc.* saxo insculptum fuerit; et si aliter, artificis id mendum esse: itemq; *ex visu*, siue *ex viso*, non *ex visione*, gemina edoctus inscriptione, quarum una Romæ in Auentino:

SILVANO. SALVTARI
L. MANLIVS. SATVRNIVS
EX VISO. POSVIT

Altera Augustæ Vindelicorum, à Viro Illustri Marco Velfero Urbis Duumviro in lucem producta:

FLAVTON. FEL. P. OSERPINÆ
FLAVIA. VENERIA. BESSA
EX VISV. ÆDEM

Addit Vir doctissimus, Votum hoc Siluano factum fuisse, quod ex antiquorum superstitione infantes recens editos, imo matrem ipsam incubi more præcipuè infestare crederetur.

Doctè profectò omnia. At verò, saluo meliore iudicio, non desunt quibus magis aridet prior sententia. Nisi enim legamus Augusti, minus constabit cui votum id dicatum, vel à quo profectum. Seio equidem cæteris Dijs cognomen *Augusti* additum fortassis iure originis, quam Imperator Augustus Æneæ munere sibi ab illis arrogauerat; hoc tamen epitheton discretionis aut proprietatis omninò non asseuerauerim, quin potius esse ornatus cum multis commune. Ita enim ad Phœbum Tibullus Lib. iv.

Sancte veni, tecumq; quicumq; labores,

Quicumq; & cantus corpora fessa leuant.

Tu-

Tusculani quodque ad Benacum, quod vulgo Salodium, in saxo quondam erat. **AVGVSTIS LARIBVS.**

Nunquid his Silvanus abiector non pari dignus titulo? Nec profecto est quod sculptorem erroris infimulemus. Quanquam enim monumentum à vetustate variè affectum obscurè monstret, quod vulgò caudatum dicimus: utrumque tamen e c bono iure seruari potest ac debet, ut est omnino in marmore. Pierius namque Valerianus in vetustioribus quibusdam Virgilij Libris ita scriptum vidit 1. An.

Nutrimenta dedit.

Quam lectionem etiam tuetur Ioannes à Meyen in suis Annotationibus, & I. Scaliger Poet. Lib. 4. c. 16. Sic igitur optimo sensu legenda vetus Inscriptio: **IV X**

Sacrum Sanctæ Silvano Augusti Voto suscepto ex visu.

Prolixiores nos fecit materia difficultas, cui ita satisfactum arbitramur, ut eruditorum diligentia adhuc plurimum superfit.

Silvano iam succedit Ruris Custos **PRIAPVS**, cui proxima ferè in vulgo iuxta eum fides erat, quem admodum olim in pago Roncone non procul à Salburo prædio nostro suburbanò è veteri saxo manifestum.

Villicus arari quondam nunc cultor agelli.

Hæc tibi per spectus, templa Priape dico.

Pro quibus officijs, si fas est, sanctæ paciscor.

Assiduus custos ruris ut esse velis.

Improbis ut si quis nostrum violabit agellum.

Hinc in, sed tento; scis puto, quod sequitur.

Superest, cætera Agrestium munera persequamur, quæ stricim recenset Tibullus Lib. 1.

Seu quis libaverat vnam

Seu dederat sanctæ spicæ ferta comæ.

Atque aliquis voti compos liba ipsa ferebat.

Postque comes purum filia parua faunum.

Deo

Deo nempe pura placent munera, qualia potissimum sunt infantium. Neq; enim (inquit Plato in Alcib. 11.) eiusdem est Dei natura, ut ducatur muneribus, quemadmodum improbus fenerator. Et enim graue esset, si Deus ad DONARIA & sacrificia nostra respiceret potius, quam ad animum, utrum iustus sanctusq; sit. Ad quem equidem Deum arbitror multo magis attendere quam ad multi sumptus pompas atq; sacra. Optimè igitur Poeta filiulam inducit purum fauum & sine cera offerentem. Adeò verum Poetae illud Fast. 11.

— — — *Pietas pro diuite grata est.*

Hinc ante Epidauri Templum scriptum erat, ut notat Porphyrius de Abstin. Lib. 11.

Ἀ γνὼν χρὴν ναοῖο θυώδεος ἐν τὸς Ἴοντα

Ἐμφαυεν.

Inter odorati consistere limina templi

Castà mente decet.

Imo Deum auersari ostentationem, innuere videtur studiosa obscuritas Inscriptionis Templi Delphici, cuius foribus præfigebatur litera EI, sacri Donarij & spectaculi conditione, quemadmodum refert Plut. commentario in hanc rem peculiariter conscripto, ubi allatis diuersorum hac de re sententijs tandem aperte affirmat Deum, qui EST, hic significari.

Quid verò *Sanctæ Comæ* nomine intellexerit Tibullus, ostendit vetus Numisma, in quo caput Cereris multiplici spica coronatur. Vnde Diodoro Siculo teste, Ægyptij in æstate spicas offerebant Isidi, quam cum Cerere quidam eandem fuisse censent. At quoniam, ut verè Poeta IV. Pastorum:

Pace Ceres lata est,

Eruditè Tibullus Lib. 1. Eleg. x. v. penultimo:

At nobis Pax alma veni, spicamq; teneto.

Atq; hinc orta Græcorum *θεομοσότης*, quæ latinis *Cerealia*: de quibus Virgilius Georg. Lib. 1. versu 338.

In primis venerare Deos, atq; annua magna

Sacra reser Cereri, lotis operatus in herbis.

Et mox;

X

Cuncta

*Cuncta tibi Cererem pubes agrestis adoret,
Cui tu lacte fauos, & miti dilue Baccho.*

Rursus Ecl. v. vers. 69.

*Vt Baccho, Cererique, tibi sis Vota quotannis
Agricolæ facient.*

Item Tibullus Lib. 1. Eleg. 1.

*Et quocumq; mihi pomum nouus educat annus,
Libatum Agricola ponitur ante Deos.
Flaua Ceres, tibi sit nostro de rure corona
Spicea, quæ Templi pendeat ante fores.*

Hæc enim ut verè Oppianus Lib. 11. de Pisc. v. 19.

*— ingiq; boum, arationisq; terra,
Triticisq; fertilis fert honorem messis.*

Quod autem Ceres ut mater maxima mortalium colebatur;
suadet sequens Inscriptio in Vico Fleri agri Brixienfis:

CERERI
MATRI MAXIMÆ

FRUGIFERÆ

QVINTIVS

GEMELLVS

V. S. L. M.

Hæc enim frumentorum usum reperit. Ouid. Fast.

*Prima Ceres homine ad meliora alimenta vocato
Mutauit glandes utiliore cibo.*

Præter messem porrò Agricolaë etiam Cereri falcem dica-
bant; item Vomerem, & Lorum subiugrum Tauros ligans, nec-
non stimulum, aliaq; rusticationis instrumenta. Epigram. Lib.
dicto. c. 7. Eidem pariter post messem primitias frugum offe-
rebant, unaq; Mulsum, & Lac. Conuiuia insuper celebraban-
tur inter conuinctos, veluti auctor in Cerealibus Theocritus.
Eidem etiam Porcam fuisse sacram, ex veteri numo, in quo
cusa est Ceres cum porca, ostendit Ioseph Scaliger ad Tibul-
li Lib. 1. Eleg. x. Occasionem patefecisse mihi videtur Hygi-
nus Fab. 227. cuius hæc verba: *Ceres fruges serere, boues domare,*

& alum-

Et alumno suo Triptolemo fruges serere demonstravit. qui cum seruisset, & sus, idest porcus, quod seuerat effodisset, suam comprehendit, & duxit ad Aram Cereris & frugibus super caput eius positis, eidem Cereri immolauit. Aliam causam affert Porphyrius de Abstin. Lib. 111. suam non alia de causa concessit Deus hominibus, quam ad sacrificium, ideo eius carni animam tanquam salem miscuit.

Causam huius uenerationis reddit I. Firmicus citato opere: tum ipsa dispensatio quod (Ceres) attulerat frumenta, tum quod colligendarum frugum tradiderat disciplinam, post mortem ob beneficium quod ex frugum copia nascebatur, & sepulta in eo loco est, pariter & consecrata. Amat enim Græcorum leuitas eos, qui sibi aliquid contulerint, vel qui consilio aut uirtute se iuuerint, diuinis appellare numinibus.

Cerealia porro dona aris imponi adhuc moris est apud agrestes in extremo Septentrione, qui nostra ætate Christianorum ritu uiuunt. Hinc apud Romanos ludi Cereales dicebantur, qui in honorem Cereris à matronis pridie Idus Aprilis per dies octo celebrabantur. Cui etiam Romæ templum ex voto constructum Dionysio teste Lib. 9. à Posthumio Dictatore: Cum enim initio belli laboraretur victus inopia, & magnus metus esset, ne in totum deficeret, terra fructus negante, & bello, ne commeatus subueherentur, vetante, libri Sibyllini iussu Dictatoris, inspecti sunt à suis custodibus, & mouentibus oraculis, placanda esse hæc numina, votum fecit Posthumius, priusquam exercitum educeret, si imperij sui tempore felix prouentus daret, qualis antea, templa se illis constructurum, & instituturum in singulos annos sacrificia. Exaudierunt Dii, dederuntq; magnum prouentum frugum, tum arborearum, tum terrestrium, & Posthumius voti damnatus templum eis promissum reddidit.

Zephyro etiam Vento ob euentilationem segetum Eudemus in agro Templum crexit.

Pari quoq; Stratonicus Arator Fanum. Pani uero Lycæo Arcadiæ Deo Canis immolabatur, vel capra candida. Alij uolunt fuisse Hircum votum, ex cuius pelle Sacerdotes Luperci flagella conficiebant, ut feminas minus fecundas in Lupercalibus verberantes, fecundæ euaderent. Hinc Ouidius:

Excipe fecunda patienter verbera dextra.

Iam socer optari nomen habebat aui.

Cur autem Veneri Vuam, Ficum, Oliuam, ac Libum assignat Poeta c. 7. Epigr. 17. causam non video aliam, quam quòd ipsa sit foecunditatis mater.

De cæteris Dijs, quibus pro lætiori segete Vota nuncupabantur, ita D. Augustinus Lib. iv. Cap. viii. de Ciuitate Dei. *Nec saltem potuerunt vnã Segetiam talem inuenire, cui semel segetes commendarent; sed fata frumenta quam diu sub terra essent, præpositam voluerunt habere Deam Seiam. Cum verò iam super terram essent & Segetem facerent, Deam Segetiam; (quam & Plinius Lib. xviii. Segetiam appellat) frumentis verò collectis atq; reconditis, ut tuiò seruarientur, Deam Tutilinam præposuerunt: Præfecerunt Proserpinam frumentis germinantibus, geniculis nodisq; culmorum, Deum Nodotum; inuolumentis folliculorum Deam Volutinam: eum folliculi patefcunt, ut spica exeat, Deam Patelenam: cum segetes nouis arstis æquantur, quia veteres æquare hostire dixerunt, Deam Hostilinam: florentibus frumentis, Deam Floram: lactescentibus, Deam Lactureiam; (quam à nonnullis Laeticiniam scribi notauit ad hunc locum Eruditissimus Ludouicus Viues) Maturiscentibus, Deam Maturam: cum rancantur, id est, à terra auferuntur, Deam Runcinam.*

Quin Villici Patronis tutelæ Votum dicabant, ut patet ex antiqua Inscriptione in erudito Cl. Laurentij Pignorij; heu quondam nostri, de Seruis Commentario.

Procuratores etiam Ioui pro incolumitate prædij Vota erexisse indicat præsens marmor in agro Brixienti:

I O V I O . M .
 C O N S E R V A T O R I . P O S
 S E S S I O N V M . R O S C I O R
 V M . P A V C V A E L I A N I . N . C O S
 E T . B A S S Æ . F I L I O R V M Q V E
 E O R V M . E X . V O T O . L .
 R O S C I V S . E V B V L V S . N V T R I T
 E T . P R O C V R A T . C V M . R O S C I O
 F I R M O . L I B . P R O C . E O R .

Ac

At enim cum suos cuique agros integros esse conueniret, in
TERMINIS distinguebantur, qui fasciis, unguentis, coro-
 nis ornabantur. Testis Flaccus Siculus: cum terminos assigne-
 rent, ipsos quidem Lapides in proximam terram collocabant; proxima ea
 loca, quibus fossis fissis & fissuris eos erant, & unguento velaminibusque,
 & coronis eos coronabant. Neque tantum lapides ut terminos, sed
 Tænijs & velaminibus Arbores ipsas ornabant veteres. Stat.
 11. Thebaid.

_____ ac arbore casta

Nectere purpurcas niueo discrimine vittas.

Idque additis Lucernis. Quomodo apud Prudentium contra
 Symmachum:

_____ fumificas arbor vittata Lucernas

Accipit.

Statua pariter Termino erecta erat, è quadrato lapide, vel sti-
 pite dedolato, cincto, & coronato, unde Apuleius Lib. 1. Flo-
 rid. *Vel enim colliculus sepimine consecratus, vel truncus dolamine effi-
 giatus, vel cespes libamine humigitus, vel Lapis unguine delibutus.*
 Erant enim apud Lapides terminales, & Arbores terminales. Ouid.
 Lib. 2. Fastorum.

Termine, siue lapis, siue es disertus in agro

Stipes, ab antiquis tu quoque numen habes.

CAPVT XXV.

VINCTORVM VOTA.

Bacchum depressos ad sordida hominum animos pri-
 mum è mortalibus ad Deorum cultum erexisse, ceci-
 nit Ouid. Lib. v. Fastor.

An e tuos ortus Ara sine honore iacebant

Liber, & in gelidis herba reuerta focis.

In libatione enim sacrificiorum summa est, cuius Bacchus
 auctor perhibetur. Huic igitur, quod vinum ostendisset sum-
 mum